Навчально-науковий інститут філології та історії Кафедра іноземних мов та методики викладання	

Науково-дослідницька практика з написання магістерської роботи (безвідривна)

2023-2024 н.р.

Для здобувачів вищої освіти за ОС «Магістр»

Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 014 Середня освіта

Предметна спеціальність: 014.021 Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література)

Освітньо-професійна програма: Середня освіта (Мова і література (англійська))

Викладач	Бутова В.О., канд.пед.наук, ст..викладач Чайка О.М., канд.пед.наук, ст..викладач
Статус дисципліни	обов'язкова
семестр	II-III семестри
Обсяг дисципліни	6 кредитів / 180 год
Форма навчання	Денна/заочна
Форма контролю	Залік / III семестр

Мета вивчення освітнього компоненту – формування дослідницьких умінь, удосконалення професійних компетентностей, усвідомлення логічного зв'язку між теоретичними курсами і майбутнім самостійним дослідженням, що ґрунтується на розумінні загальної логіки проведення дослідження, опануванні сучасною методологією проведення наукового дослідження і здатності здійснювати науково-дослідницьку роботу у визначеній галузі.

Основними завданнями науково-дослідницької практики є:

- оволодіння сучасною методологією наукового дослідження, основними принципами роботи з емпіричною базою дослідження та методами збирання, аналізу й оброблення наукової інформації;
- закріплення знань, умінь і навичок, здобутих під час вивчення дисциплін за освітньою програмою ОС «Магістр»;
- формування уявлень про сучасні види інформаційного забезпечення та інформаційні технології наукової інформації, зокрема джерела інформації в науково-дослідній роботі;
- набуття вмінь організації та проведення науково-дослідної роботи, зокрема застосування понятійного апарату методології наукових досліджень, аналізу відібраної інформації, формулювання мети, завдань і гіпотези наукового дослідження тощо;
- формування навичок оформлення та оприлюднення здобутих результатів дослідницької діяльності у вигляді звітів, публікацій, доповідей;

- набуття досвіду самостійної науково-дослідної роботи, навичок креативного підходу до розв’язання дослідницьких завдань;
- виховання потреби в систематичному оновленні своїх знань та їх практичному застосуванні в науково-дослідницькій діяльності, прагнення до самоосвіти і самовдосконалення;
- сприяння активізації науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти.

У результаті вивчення освітнього компоненту здобувач освіти набуває таких компетентностей і результатів навчання:

ІНТЕГРАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Здатність розв’язувати складні задачі і проблеми в галузі загальної середньої та фахової передвищої освіти за предметною спеціальністю 014.021 Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література), що передбачає застосування інновацій у процесі навчання та проведення наукових педагогічних досліджень і характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу.

ЗАГАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

ЗК 3. Здатність планувати та управляти освітньою діяльністю, приймати обґрунтовані рішення у професійній та дослідницькій діяльності, прогнозувати й презентувати її результати, забезпечувати та оцінювати якість виконуваних робіт.

ЗК 4. Здатність дотримуватися принципів академічної доброчесності у професійній діяльності та під час виконання науково-педагогічних досліджень, спроможність формувати в здобувачів освіти культуру академічної доброчесності.

ЗК 6. Здатність використовувати цифрові освітні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності, обробляти й аналізувати інформацію з різних джерел.

ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спроможність генерувати нові ідеї, мислити логічно, критично, аналітично, абстрактно, аналізувати та синтезувати.

ФАХОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

ФК 1. Здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності.

ФК 2. Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати потреби, перспективи та наявні ресурси для професійного розвитку впродовж життя.

ФК 3. Здатність до моделювання змісту навчання, формування в здобувачів освіти ключових компетентностей та здійснення інтегрованого навчання.

ФК 6. Володіння концептуальними основами структури і змісту освітнього процесу, уміння застосувати отримані теоретичні знання в педагогічній діяльності та виконувати основні професійно-методичні функції.

ФК 7. Здатність застосовувати сучасні освітні технології, інноваційні методи, прийоми, засоби навчання в професійній діяльності, структурувати та організовувати навчальний матеріал відповідно до вимог типових освітніх програм.

КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРЕДМЕТНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

ПК 1. Володіння всіма складниками англомовної комунікативної компетентності та здатність використовувати її в процесі професійної і міжособистісної комунікації у сферах усного і писемного мовлення.
ПК 3. Здатність аналізувати художні автентичні тексти, здійснювати дискурсивний аналіз мовного і мовленнєвого матеріалу, формувати уявлення про етичні та моральні норми поведінки, прийняті в англомовному середовищі.
Виконання завдань практики спрямовано на досягнення загально-предметних і фахових результатів навчання:

ЗАГАЛЬНО-ПРЕДМЕТНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

РН 3. Знає основні принципи, функції, сучасні форми та методи організації освітньої діяльності, методологію науково-педагогічних досліджень, демонструє вміння планувати й управляти освітньою діяльністю, забезпечувати та оцінювати її якість і навички презентації результатів власних досліджень.
РН 4. Дотримується культури академічної доброчесності у власній діяльності та демонструє вміння формувати її в учнів.
РН 6. Демонструє вміння використовувати цифрові освітні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології для пошуку, обробки й обміну інформацією, презентації власних та спільних результатів, реалізації дистанційного та змішаного навчання тощо.
РН 7. Уміє діяти автономно та в команді, формулює наявні проблеми у сфері освіти, демонструє навички їх критичного аналізу, генерує нові ідеї, аргументує можливі шляхи їх розв’язання, прогнозує очікувані результати.
РН 8. Володіє спеціалізованими концептуальними знаннями, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності та освітньої галузі знань, здатен до їх поглиблення впродовж життя.
РН 9. Демонструє здатність до рефлексії педагогічної діяльності, аналізує можливі впливи внутрішніх і зовнішніх чинників, визначає індивідуальні професійні потреби, шляхи покращення власної педагогічної майстерності, обирає ресурси для професійного розвитку впродовж життя.
РН 13. Застосовує знання з психології, педагогіки, прикладних наук з предметної спеціальності в практичних ситуаціях, здатен до виконання основних професійно-методичних функцій.
РН 14. Визначає, аналізує та характеризує педагогічні інновації, демонструє вміння їх практичного застосування в професійній діяльності.

ФАХОВІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПРН 1. Демонструє знання сучасних норм англійської мови, особливостей використання мовних одиниць у професійному та соціокультурному контексті, світоглядних засад, ментальних особливостей, цінностей, культури англомовних країн, основних відмінностей концептуальної і мовної картини світу носіїв англійської мови та вміння їх застосовувати для здійснення професійної комунікації та міжособистісного спілкування в усному та писемному мовленні, подолання міжкультурних бар’єрів.
ПРН 3. Уміє використовувати лінгвістичний потенціал англійської мови, досягнення світового літературного процесу для формування духовного світу громадян України.

Зміст Науково-дослідницької практики з написання магістерської роботи

Основні етапи та види діяльності здобувачів вищої освіти під час проходження дослідницької практики з написання магістерської роботи забезпечують планове та поетапне практичне засвоєння магістрами методології та методики проведення науково-дослідницької роботи в реальних умовах – від постановки завдань дослідження до апробації його результатів. Індивідуальні завдання для здобувачів вищої освіти визначені відповідно до логіки роботи над магістерським дослідженням, зокрема передбачають роботу з першоджерелами, монографіями, авторефератами й дисертаційними дослідженнями, аналіз результатів досліджень, а також консультації з груповими керівниками практики та науковими керівниками магістерських робіт.

Етапи та види діяльності практикантів

№ п/п	Зміст роботи	Терміни виконання
	1. Настановно-мотиваційний етап	
1.1.	Участь у настановній конференції з організації дослідницької практики.	За 1-3 дні до початку практики
1.2.	Ознайомлення з програмою дослідницької практики з написання магістерської роботи.	1 день практики
1.3.	Ознайомлення з Положенням про дотримання принципів академічної доброчесності в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка за покликанням: http://surl.li/brifm	1-2 день практики
1.4.	Співбесіда з груповим керівником практики (науковим керівником магістерської роботи), розробка індивідуального плану-графіку проходження дослідницької практики.	1-2 день практики
1.5.	Зустріч із груповим керівником практики (науковим керівником магістерської роботи на групових та індивідуальних консультаціях).	Протягом усього терміну проходження практики
1.6.	Участь у науково-дослідній роботі випускової кафедри (допомога в підготовці до видання збірників наукових праць, підготовці та проведенні наукових конференцій тощо).	Протягом усього терміну проходження практики
	2. Операційно-діяльнісний етап	
2.1.	Обґрунтування теми магістерського дослідження (актуальність, науковий апарат, зміст). *Обсяг – до 5 сторінок.*	1 тиждень практики
2.2.	Оформлення завдань на виконання магістерської роботи та календарного плану проведення магістерського дослідження.	1 тиждень практики
2.3.	Опрацювання джерельної бази дослідження, формування бібліографії.	1 тиждень практики
2.4.	Аналіз нормативних документів, літературних джерел та Інтернет-ресурсів з досліджуваної теми (в загальній кількості – не менше 20); написання оглядового реферату з теоретичної частини магістерської роботи з посиланнями на використані джерела.	Протягом усього терміну проходження практики
2.5.	Аналіз базових понять із теми магістерського дослідження (у кількості – не менше 10) з посиланням на авторів і джерела;	Протягом усього терміну проходження практики

	обґрунтування найбільш актуальних визначень, за потреби формулювання власних визначень.	
2.6.	Розроблення анкети / опитувальника або моделювання розгорнутого плану-конспекту уроку / програми спецкурсу (факультативу) / сценарію виховного заходу тощо, який (яка) якісно розкриває методичний аспект магістерського дослідження. *Обсяг – до 8 сторінок.*	Протягом усього терміну проходження практики
2.7.	Апробація результатів дослідження у формі участі в науковій конференції з доповіддю або публікації (подання до друку) тез доповіді (статті) з теми магістерської роботи.	Протягом усього терміну проходження практики
2.8.	Виконання індивідуальних завдань групового керівника практики або наукового керівника магістерської роботи *(за потреби).*	Протягом усього терміну проходження практики
3. Контрольно-оцінний етап		
3.1.	Самоаналіз і самооцінка виконаної роботи та отриманих результатів за час проходження практики.	Протягом 3 днів після завершення практики
3.2.	Оформлення звітної документації та подання її на випускову кафедру в паперовому та електронному варіантах. *(Додаток 3)*	Протягом 3 днів після завершення практики
3.3.	Підготовка звіту про проходження дослідницької практики та його захист у формі доповіді (виступу) або презентації.	Протягом 1 тижня після завершення праткики
3.4.	Участь у підсумковій конференції-звіті про результати практики.	Протягом 1 тижня після завершення праткики

Пропоновані види діяльності з дослідницької практики конкретизуються та доповнюються для кожного магістранта залежно від специфіки й характеристики виконуваної роботи. У терміни, означені програмою дослідницької практики з написання магістерської роботи, також передбачено виконання здобувачами вищої освіти індивідуальних завдань від наукових керівників, які вони формулюють з урахуванням обраної теми магістерського дослідження за потреби.

Права та обов'язки практикантів

Права практиканта:

- отримати необхідну консультацію з організаційних і методичних питань у факультетського керівника практики та групового керівника;

- вносити пропозиції щодо вдосконалення підготовки здобувачів вищої освіти до дослідницької практики, її організації та проведення;

- мати право на продовження терміну практики за умови наявності поважних причин, що підтверджується документально (довідка, лікарняний лист), які стали на заваді вчасного та успішного проходження практики;

- мати можливість проходити практику повторно через рік, але за власний рахунок, якщо програма практики не виконана здобувачем вищої освіти з поважних причин або підсумкова оцінка є незадовільною.

Обов’язки практиканта:

- ознайомитись з програмою практики і змістом робіт, які він виконуватиме, пройти інструктаж про порядок її проходження та з техніки безпеки, протипожежної безпеки, виробничої санітарії і попередження нещасних випадків, одержати від керівника практики необхідні документи (індивідуальні завдання, методичні рекомендації тощо);

- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики, та вказівки її керівника;

- взяти участь в настановній конференції з питань проходження дослідницької практики, які проводить відділ практик, а також у підсумковій конференції за результатами практики;

- погодити і представити до затвердження груповому керівнику практики календарний план роботи, і під час практики дотримуватись термінів його виконання;

- виявляти відповідальність, старанність, творчу ініціативу, наполегливість, організованість, дисциплінованість;

- у триденний термін після закінчення проходження практики подати на кафедру звітну документацію про результати проходження дослідницької практики;

- виступити із звітом про результати проходження практики на підсумковій конференції.

Звітні матеріали з дослідницької практики:

1. Індивідуальний план-графік проходження дослідницької практики з написання магістерської роботи;
2. Обґрунтування теми магістерського дослідження (*до 5 сторінок*);
3. Документ «Завдання на виконання магістерської роботи» ;
4. Перелік бібліографії з теми наукового дослідження (*згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання»*);
5. Оглядовий реферат із теоретичної частини магістерської роботи з аналізом використаних джерел і правильно оформленими посиланнями на них;
6. Аналіз базових понять із теми магістерського дослідження з оформленими посиланнями на авторів і джерела;
7. Розроблена анкета / опитувальник або розгорнутий план-конспект уроку / програма спецкурсу (факультативу) / сценарій виховного заходу тощо за темою магістерського дослідження;
8. Сертифікат і матеріали виступу (доповідь) на науковій конференції / опубліковані (подані до друку) тези доповіді / стаття за темою наукового дослідження.

Документацію з практики в електронному форматі необхідно надіслати на корпоративну електронну пошту ННІ Філології та історії або завантажити у CLASSROOM у триденний термін після її завершення.

Під час захисту відбувається узагальнений звіт із практики за такою орієнтовною структурою:

1. ПІП здобувача, ННІ, курс, група, форма навчання, освітня програма, вид практики, місце проходження практики, груповий керівник.
2. Мета, завдання практики.
3. Коротка характеристика бази практики.
4. Виконані завдання під час проходження практики.
5. Загальні, фахові компетентності, сформовані під час проходження практики.

6. Проблеми, труднощі, що виникли під час проходження практики.
7. Допомога, поради, настанови академічної спільноти під час проходження педагогічної практики.
8. Поради, побажання, пропозиції щодо змісту програми дослідницької практики з написання магістерської роботи, підготовки звітності, процедури захисту.

Вимоги до звіту

Виконання практики завершується підготовкою звіту про проходження науково-дослідницької практики та його захистом у формі доповіді (виступу) або презентації. Матеріали до звіту здобувачі вищої освіти готують щоденно, а безпосереднє оформлення документації з практики здійснюють упродовж трьох днів після її завершення. Зміст звіту повинен розкривати знання й уміння практиканта, набуті ним під час розв'язання питань, визначених метою та завданнями практики. Звіт має містити конкретний опис виконаної магістрантом дослідницької роботи, а також відомості про виконання ним усіх розділів програми практики, висновки та пропозиції. Титульна сторінка звітної документації оформлюється за встановленою формою. Достовірність викладеної у звіті інформації засвідчується підписами групового керівника практики та наукового керівника магістерського дослідження.

Політика щодо академічної доброчесності:

Здобувачі освіти керуються нормами ПОЛОЖЕННЯ про дотримання принципів академічної доброчесності в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка (https://drive.google.com/file/d/1OvkdtnHZncMFI3jDEMuWR6Wag4TVxUsO/view). У процесі навчання забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Система оцінювання ОК

Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти з ОК **Науково-дослідницька практика з написання магістерської роботи (безвідривна)** здійснюється відповідно до ПОЛОЖЕННЯ про контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка (https://drive.google.com/file/d/1njGxMP0R9lEV8G38denY5fXGZe2WDdfH/view)

Навчальні досягнення здобувачів освіти оцінюються за 100-бальною шкалою та шкалою ECTS (A, B, C, D, E, FX, F).Підсумкова оцінка з Науково-дослідницької практики з написання магістерської роботи є сумою балів, які отримує студент за види робіт, що підлягають контролю:

	Вид роботи	**Кількість балів**
1	Обґрунтування теми магістерського дослідження (актуальність, науковий апарат, зміст)	0-7 балів
2	Оформлення завдань на виконання магістерської роботи та календарного плану проведення магістерського дослідження	0-6 балів
3	Опрацювання джерельної бази дослідження, формування бібліографії	0-8 балів
4	Аналіз нормативних документів, літературних джерел та Інтернет-ресурсів з досліджуваної теми; написання оглядового реферату з теоретичної частини магістерської роботи з посиланням на використані джерела	0-10 балів
5	Аналіз базових понять із теми магістерського дослідження	0-8 балів

	(у кількості – не менше 10) з посиланням на авторів і джерела; обґрунтування найбільш актуальних визначень	
6	Розроблення анкети / опитувальника або моделювання розгорнутого плану-конспекту уроку / програми спецкурсу (факультативу) / сценарію виховного заходу тощо, який (яка) тісно розкриває методичний аспект магістерського дослідження. *Обсяг – до 8 сторінок*.	0-14 балів
7	Апробація результатів дослідження у формі участі в науковій конференції з доповіддю або публікації (подання до друку) тез доповіді (статті) з теми магістерської роботи.	0-20 балів
8	Виконання індивідуальних завдань групового керівника практики або наукового керівника магістерської роботи (*за потреби*)	0-7 балів
9	Самоаналіз і самооцінка виконаної роботи та отриманих результатів за час проходження практики	0-5 балів
10	Оформлення звітної документації та подання її на випускову кафедру в паперовому та електронному варіантах.	0-5 балів
11	Підготовка звіту про проходження дослідницької практики та його захист у формі доповіді (виступу) або презентації	0-10 балів
Загальна максимальна кількість балів		100 балів

.

ВІДПОВІДНІСТЬ ШКАЛ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка ECTS	**Середньозважений бал, що формує інтервальну шкалу**	**Національна оцінка**
A	4.75–5.00 (90–100 балів)	«*Відмінно»* – високий рівень набуття теоретичних знань й практичних умінь, фахових компетентностей, необхідних для здійснення самостійної науково-дослідницької роботи; виконання завдань практики на високому науково-методичному рівні; вільне оперування базовими поняттями із теми дослідження та їх обґрунтування, формулювання власних визначень; орієнтація у науковій літературі, вміння аналізувати, формулювати висновки, здатність критично осмислювати сучасні наукові здобутки; вияв творчих здібностей, нахил до самостійної наукової роботи, який проявляється у написанні рефератів, оглядів, виступах на наукових конференціях, самостійних наукових публікаціях.
B	4,25–4,74 (82–89 балів)	«*Добре»* – достатній рівень оволодіння теоретичними знаннями й практичними уміннями, фаховими компетентностями, необхідними для здійснення самостійної науково-дослідницької роботи; виконання завдань практики відповідно до програми; аналіз базових понять із теми дослідження та їх обґрунтування; орієнтація у науковій літературі, вміння аналізувати, формулювати висновки; оглядово реферувати теоретичну частину магістерської роботи, презентувати результати досліджень.
C	3,51–4,24 (74–83 бали)	«*Добре»* – середньо-достатній рівень набуття теоретичних знань й практичних умінь, фахових компетентностей, необхідних для здійснення самостійної науково-дослідницької роботи. Під керівництвом наукового керівника виконує завдання практики

		відповідно до програми; аналізує базові поняття із теми дослідження та їх обґрунтовує; орієнтується у науковій літературі, частково опрацьовує додаткові джерела; цілком самостійно оглядово реферує теоретичну частину магістерської роботи, зіставляє, узагальнює інформацію, презентує результати досліджень. Потребує консультації наукового керівника під час організації наукового дослідження.
D	3,01–3,50 (64–73 бали)	*«Задовільно»* – середній рівень набуття теоретичних знань й практичних умінь, фахових компетентностей, необхідних для здійснення самостійної науково-дослідницької роботи. Має значні складнощі під час виконання завдань практики за програмою; аналізу базових понять із теми дослідження та їх обґрунтування; під час вивчення додаткової літератури, формулювання висновків, оглядового реферування теоретичної частини магістерського дослідження, зіставлення, узагальнення інформації, презентації результатів дослідження. Потребує певної допомоги наукового керівника під час організації наукового дослідження і виправлення допущених помилок.
E	2,75–3,00 (60–63 бали)	*«Задовільно»* – рівень набуття теоретичних знань й практичних умінь, фахових компетентностей, необхідних для здійснення самостійної науково-дослідницької роботи визначається нижче середнього. Здобувач вищої освіти знає основні етапи організації і проведення наукового дослідження відповідно до завдань і змісту практики; потребує допомоги наукового керівника чи здобувачів освіти в аналізі базових понять із теми дослідження та їх обґрунтуванні; повністю відсутнє ознайомлення із додатковою літературою з теми дослідження; часто допускає помилки під час формулювання висновків, оглядового реферування теоретичної частини магістерського дослідження, зіставлення, узагальнення інформації, презентації результатів дослідження, однак при допомозі здатен їх виправити. Потребує допомоги наукового керівника на всіх етапах роботи.
FX	2,00–2,74 (35–59 балів)	*«Незадовільно»* – низький рівень набуття теоретичних знань й практичних умінь, фахових компетентностей, необхідних для здійснення самостійної науково-дослідницької роботи. Здобувач має уявлення про алгоритм основних дій організації і проведення науково-дослідної роботи. На фрагментарному рівні аналізує базові поняття із теми дослідження; допускає грубі помилки під час зіставлення, узагальнення, реферування теоретичної інформації; не здатен самостійно презентувати результати наукового дослідження. Здобувач освіти не спроможний опанувати практичні вміння без виконання додаткових завдань практики.
F	0,00–1,99 (0–34 бали)	*«Незадовільно»* – низький рівень знань із дисципліни. Практично не знає і не орієнтується у термінології дослідження, в алгоритмі основних дій щодо організації і проведення науково-дослідної роботи. Володіння окремими прийомами практичної діяльності недостатньо для формування вмінь і фахових компетентностей.

		Відсутність сформованих вмінь і навичок є підставою для повторного проходження практики.

Рекомендована література

1. Бейлін М. В. Основи наукових досліджень: навчально-методичний посібник. Харків: ХДАФК, 2012. 184 с.
2. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ: АБУ, 2002. 480 с.
3. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: навч. посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2009. 240 с.
4. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень: навч. посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2004. 208 с.
5. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посібник. Київ: Кондор, 2003. 192 с.
6. Лавриченко Н.М. Методологія наукових досліджень: педагогіка. Суми, Винниченко М.Д., 2018. 55 с.
7. Марцин В.С., Міценко Н.Г., Даниленко О.А. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. URL: http://www.info-library.com.ua/books-book-162.html
8. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посібник для студентів / За ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
9. Пащенко В. М. Методологія та методи наукових досліджень: навч. посібник. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2010. 232 с.
10. Пилипчук М. І., Григор'єв А. С., Шостак В. В. Основи наукових досліджень: підручник. Київ: Знання, 2007. 270 с.
11. Пілюшенко В. Л., Шкрабак І. В., Словенко Е. І. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення: навч. посібник. Київ: Лібра, 2004. 344 с.
12. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ: Знання, 2005. 309 с.
13. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: навч. посібник. Київ: Видавничій Дім «Слово», 2004. 240 с.
14. Шейко В. М., Кушнаренко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. 6-те вид., переробл. і доповн. Київ: Знання, 2008. 310 с.
15. Шишка, Р. Б. Організація наукових досліджень та підготовки магістерських і дисертаційних робіт : навчальний посібник. Харків: Еспада, 2007. 368 с.